

Ocena konkurencyjności polskich producentów żywności po integracji z Unią Europejską

dr Iwona SZCZEPANIAK

Pułtusk, 30 listopada – 2 grudnia 2009 roku

Cel badań...

- ➔ Celem badań była ocena zmian konkurencyjności polskich producentów żywności na Wspólnym Rynku Europejskim i na rynkach innych krajów.
- ➔ Analizą objęto lata 2003-2009.

Materiał empiryczny

- Dane statystyczne dotyczące polskiego handlu zagranicznego:
 - 2003 – Centrum informatyki Handlu Zagranicznego,
 - 2004-2009 – Centrum Analityczne Administracji Celnej.
- Dane statystyczne dotyczące światowego i unijnego handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi WITS – *World Integrated Trade Solution* (Comtrade).
- Niepublikowane dane statystyczne GUS dotyczące wyników ekonomiczno-finansowych przemysłu spożywczego i cen podstawowych produktów spożywczych w Polsce.
- Dane z Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej (MRiRW) dotyczące cen podstawowych produktów rolnictwa w Polsce i UE.
- Dane ze *Statistisches Jahrbuch über Ernährung Landwirtschaft und Forsten* dotyczące cen podstawowych produktów spożywczych w Niemczech.

Wybrane zagadnienia

-
- Definicja konkurencyjności
 - Ogólna ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi
 - Wynikowa ocena konkurencyjności
 - saldo handlu zagranicznego
 - wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych Balassy (**RCA**)
 - wskaźnik Lafay'a (**LFI**)
 - wskaźnik orientacji eksportowej
 - udział w handlu unijnym
 - Przewagi cenowe polskich producentów żywności nad konkurentami z UE.
 - Wnioski

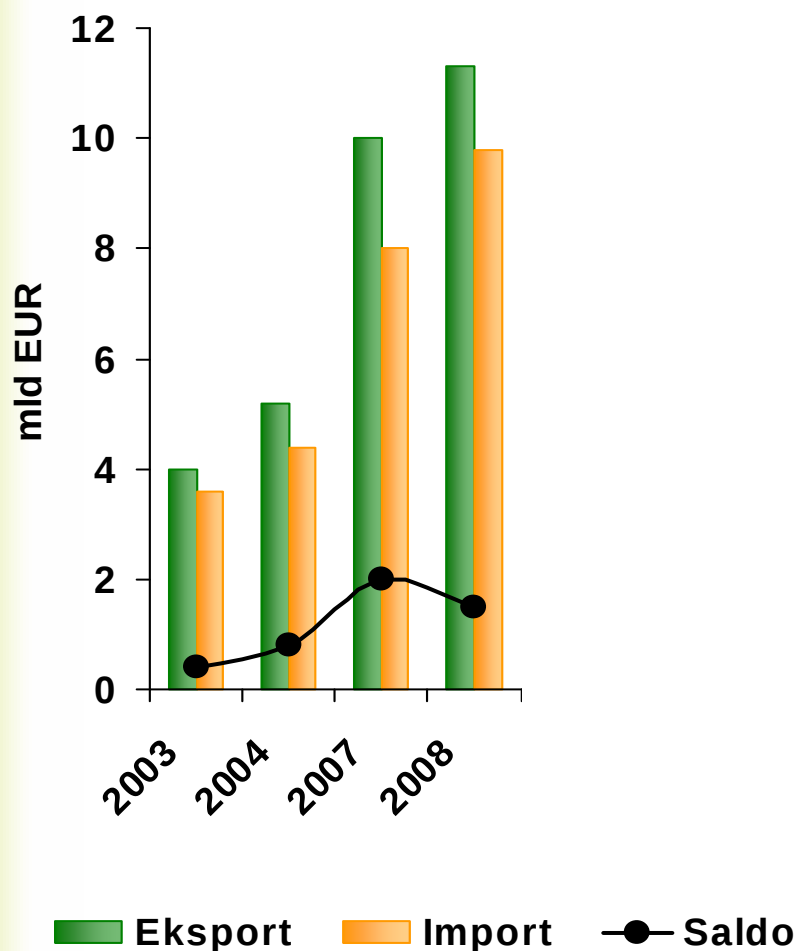
Konkurencyjność...

Wejście Polski do UE zasadniczo zmieniło warunki ekonomiczne funkcjonowania polskich producentów żywności. Polska uzyskała swobodny dostęp do dużego i rozwiniętego rynku europejskiego, który jest jednym z bardziej wymagających rynków rolno-spożywczych na świecie. Wykorzystanie powstałych możliwości lokowania żywności na rynkach państw UE zależne było przede wszystkim od konkurencyjności polskich produktów i ich akceptacji przez konsumentów z tych krajów.

Przyjęta w badaniach IERiGŻ-PIB definicja konkurencyjności polskich producentów żywności – **zdolność lokowania się krajowych producentów na rynkach zagranicznych oraz zdolność rozwijania eksportu** – kładzie nacisk na międzynarodowy aspekt tego pojęcia.

Ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

- Systematyczny wzrost obrotów handlowych w latach 2003-2008 oraz poprawa salda wymiany w latach 2003-2007;
- Eksport istotnym czynnikiem rozwoju sektora spożywczego - stanowi ponad **20%** wartości sprzedaży;
- Udział produktów rolno-spożywczych w polskim eksporcie ogółem wzrósł do blisko 10% (w I-VI 2009 r. do 11,5%);
- W latach 2008-2009 widoczne są w handlu skutki kryzysu gospodarczego:
 - 2008 r. – pogorszenie salda;
 - I-VI 2009 r. – spadek obrotów, **ale znacząca poprawa salda!!!**

Ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

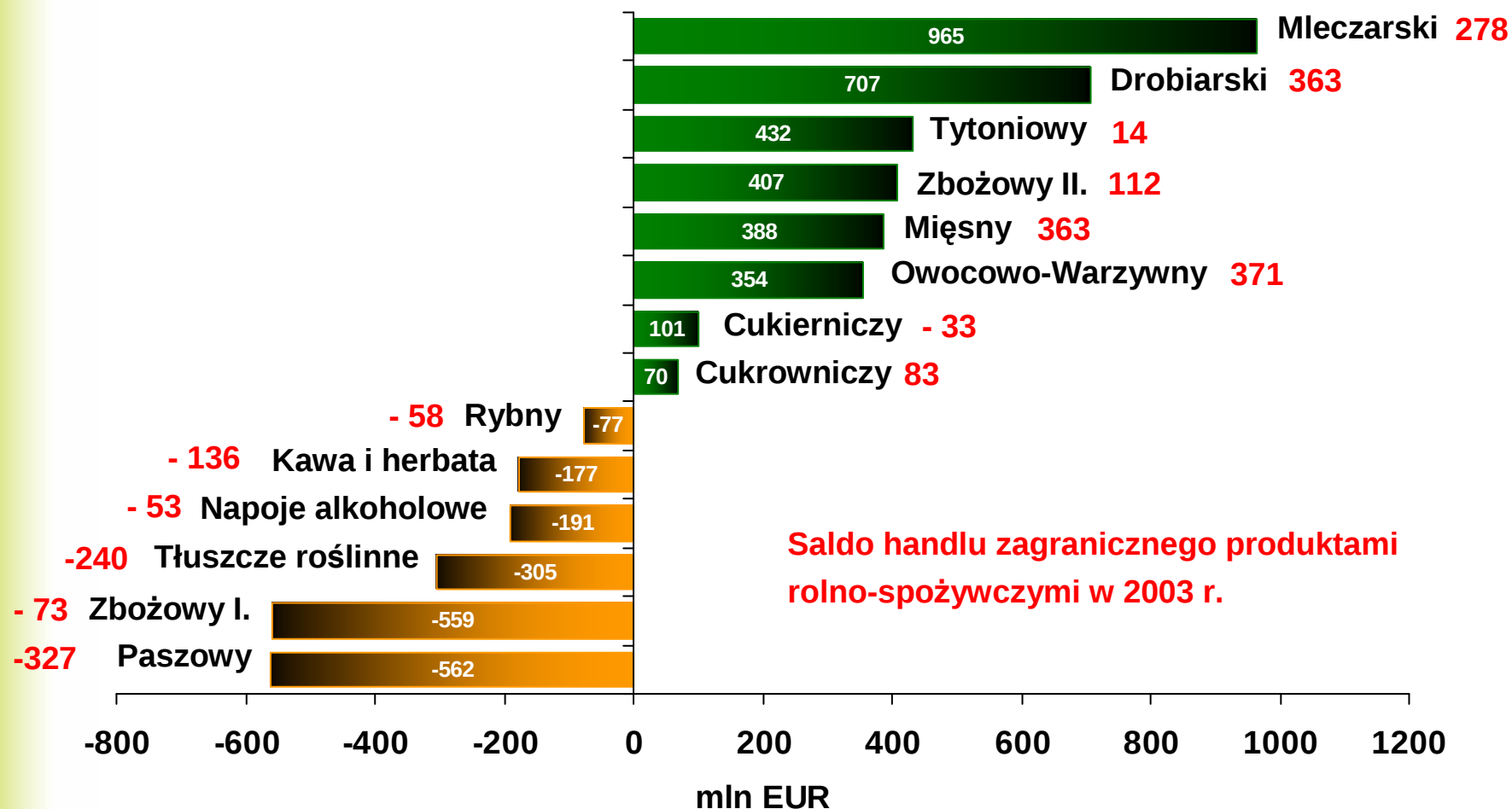
	2008				I pół. 2009	
	mld EUR	2003 = 100	Średnia roczna dynamika		mld EUR	I pół. 2008 = 100
			mld EUR	%		
Eksport	11,4	285,3	1,49	23%	5,4	98,8
Import	10,1	283,7	1,23	21%	4,3	88,0
Saldo	1,3	298,5	0,26	27%	1,1	195,0

Ocena wyników handlu zagranicznego na poszczególnych rynkach

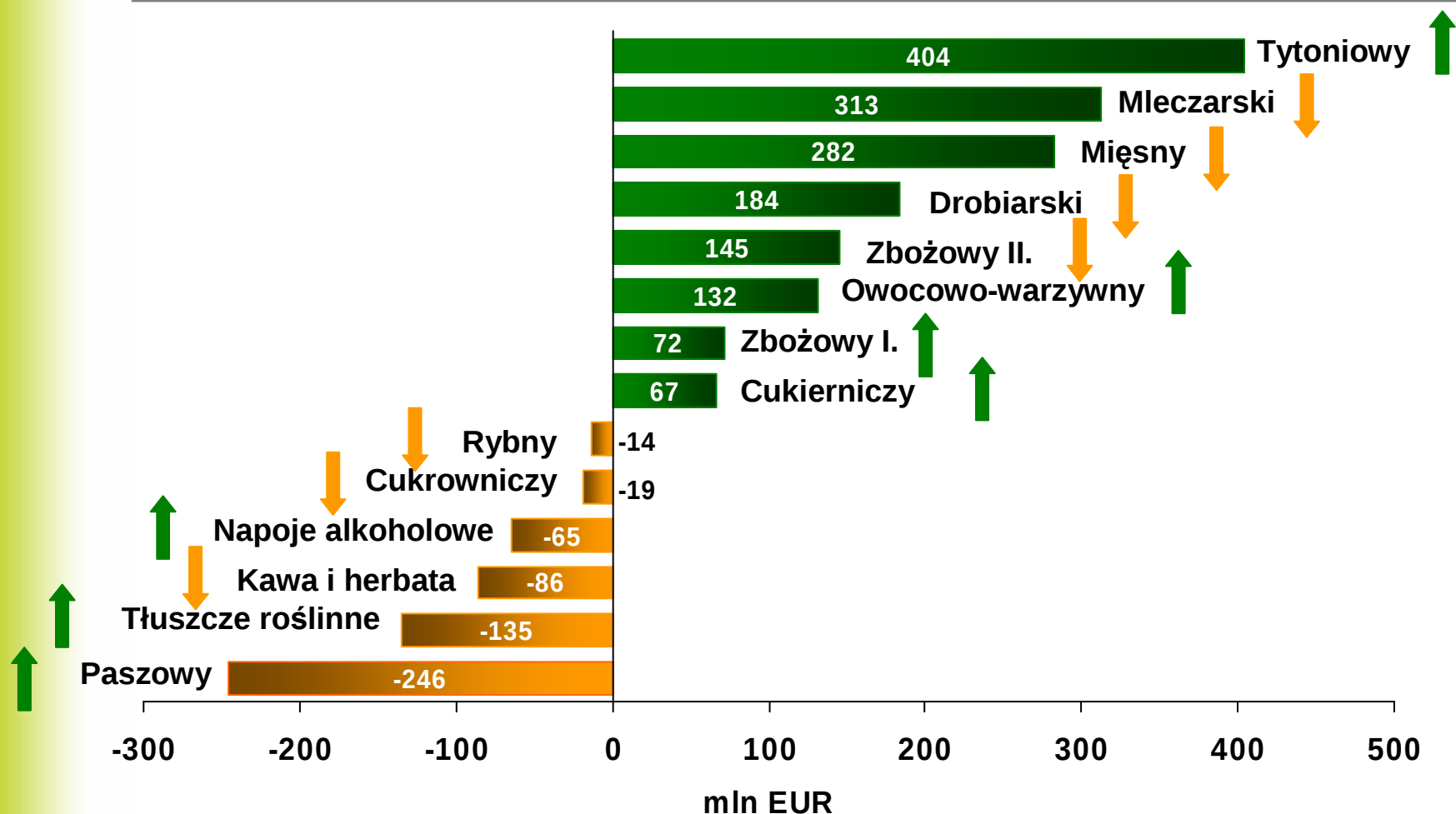

Wyszczególnienie	Eksport netto					
	2008				I pół. 2009	
	mld EUR	2003 = 100	Średnia roczna dynamika		mld EUR	I pół. 2008 = 100
			mld EUR	%		
UE-15	0,7	370	0,16	30%	0,5	164
UE-12	1,5	570	0,26	42%	0,7	94
WNP	0,8	159	0,06	10%	0,5	155
Rozwijające się	- 1,5	242	- 0,16	19%	- 0,6	76

Saldo handlu zagranicznego według poszczególnych sektorów w 2008 r.

Saldo handlu zagranicznego wg poszczególnych sektorów w I pół. 2009 r.

Ocena konkurencyjności sektora na podstawie salda handlu zagranicznego

■ wysoka:

- przetwórstwo produktów zwierzęcych,
- przetwórstwo owoców i warzyw,
- wtórne przetwórstwo zbóż,
- przetwórstwo tytoniu

■ średnia:

- cukierniczy,

■ niska – produkty (surowce) głównie z innych stref klimatycznych:

- pierwotne przetwórstwo zbóż (pszenica twarda) i produkcja pasz (soja),
- cukrownictwo,
- tłuszcze roślinne,
- przetwórstwo kawy i herbaty,
- napoje alkoholowe,
- przetwórstwo ryb

Konkurencyjność według Balassy

Wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych eksportu –
- ***Revealed Comparative Advantage*** :

$$RCA_i = \frac{X_{ij}}{\sum_{i=1}^n X_{ij}} \div \frac{X_{iw}}{\sum_{i=1}^n X_{iw}}$$

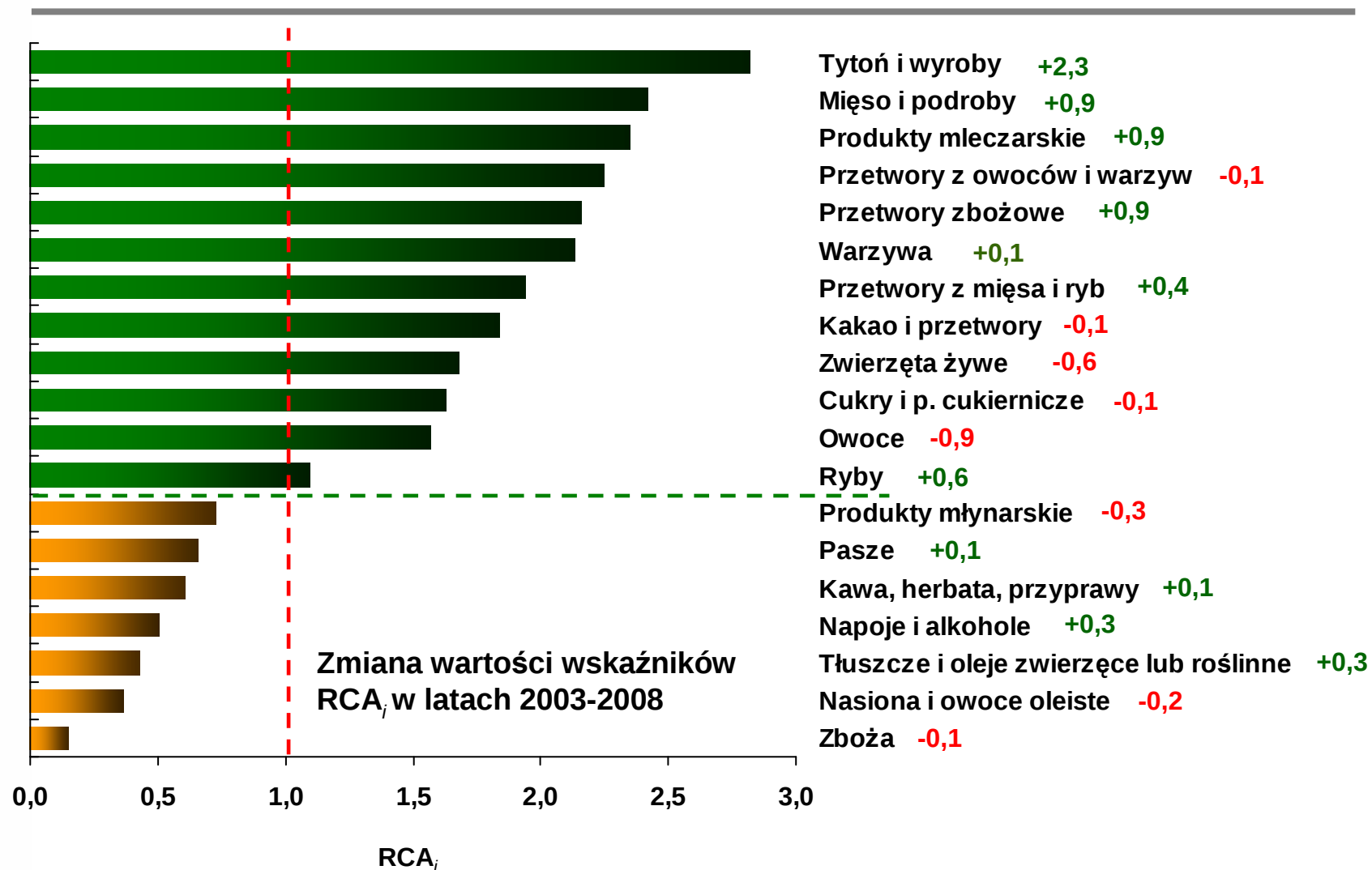
gdzie:

X_{ij} – eksport *i*-tego produktu przez dany kraj na rynek *m*

X_{iw} – eksport *i*-tego produktu przez grupę krajów *w* na rynek *m*

Wartości wskaźnika **RCA >1** oznaczają, że udział danego produktu lub grupy produktów w eksporcie danego kraju jest wyższy niż udział tych produktów w światowym eksporcie na określony rynek (np. rynek światowy, unijny, itp.).

Wartości wskaźników RCA według grup towarowych HS w 2008 r.

Konkurencyjność według Lafay'a

Wskaźnik konkurencyjności Lafay'a (**Lafay's Index**):

$$LFI_j^i = 100 \cdot \left(\frac{X_j^i - M_j^i}{X_j^i + M_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^n (X_j^i - M_j^i)}{\sum_{j=1}^n (X_j^i + M_j^i)} \right) \cdot \frac{X_j^i + M_j^i}{\sum_{j=1}^n (X_j^i + M_j^i)}$$

gdzie:

X_j^i – eksport j -tego produktu przez dany kraj i

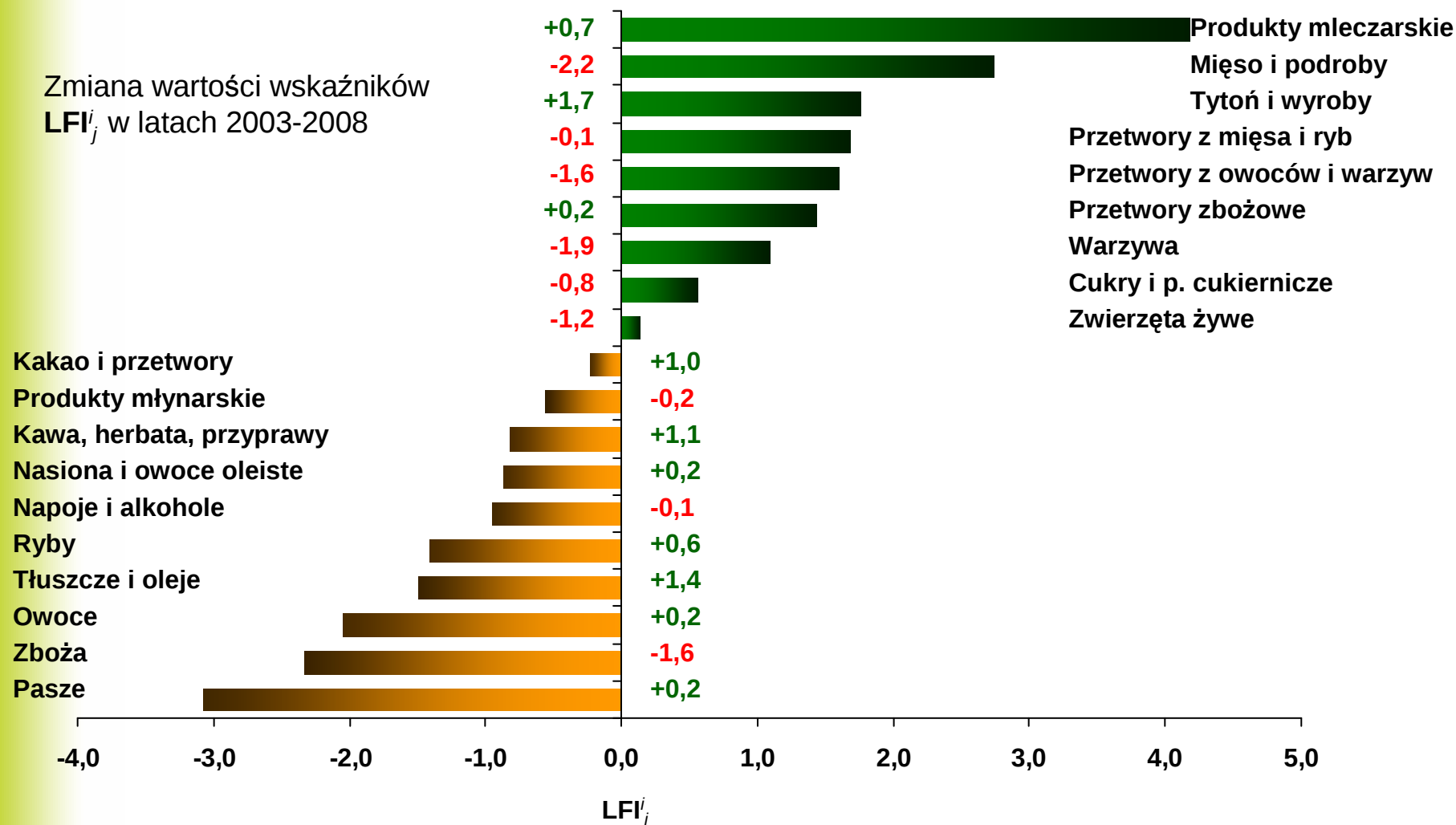
M_j^i – import j -tego produktu przez dany kraj i

Wartości wskaźnika **LFI > 0** oznaczają, że badany kraj ma względem zagranicy przewagę komparatywną w eksporcie danego produktu lub grupy produktów.

Wartości wskaźników LFI według grup towarowych HS w 2008 r.

Zmiana wartości wskaźników
LFI_j w latach 2003-2008

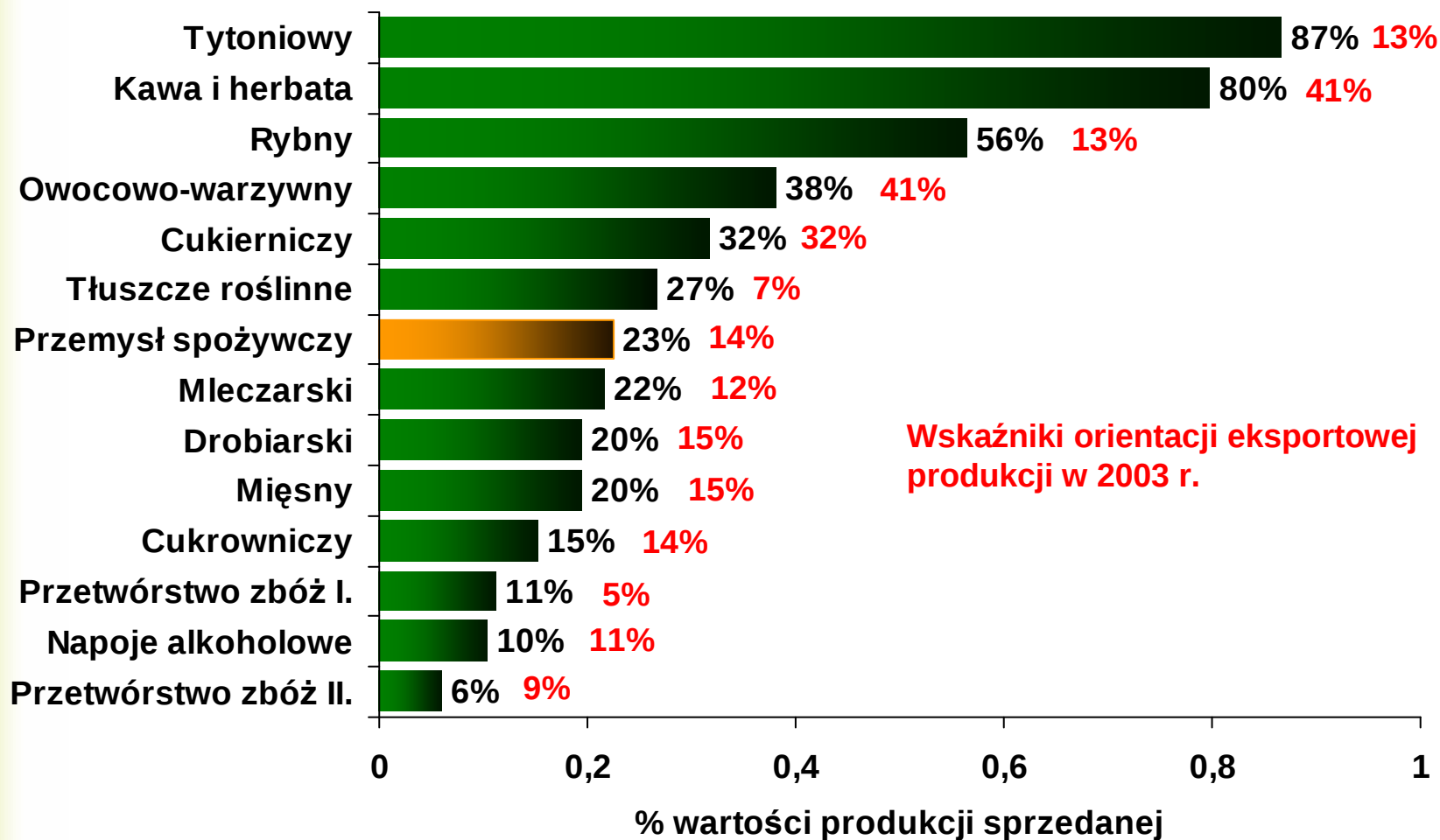

Sumaryczna ocena konkurencyjności według RCA oraz LFI w 2008 r.

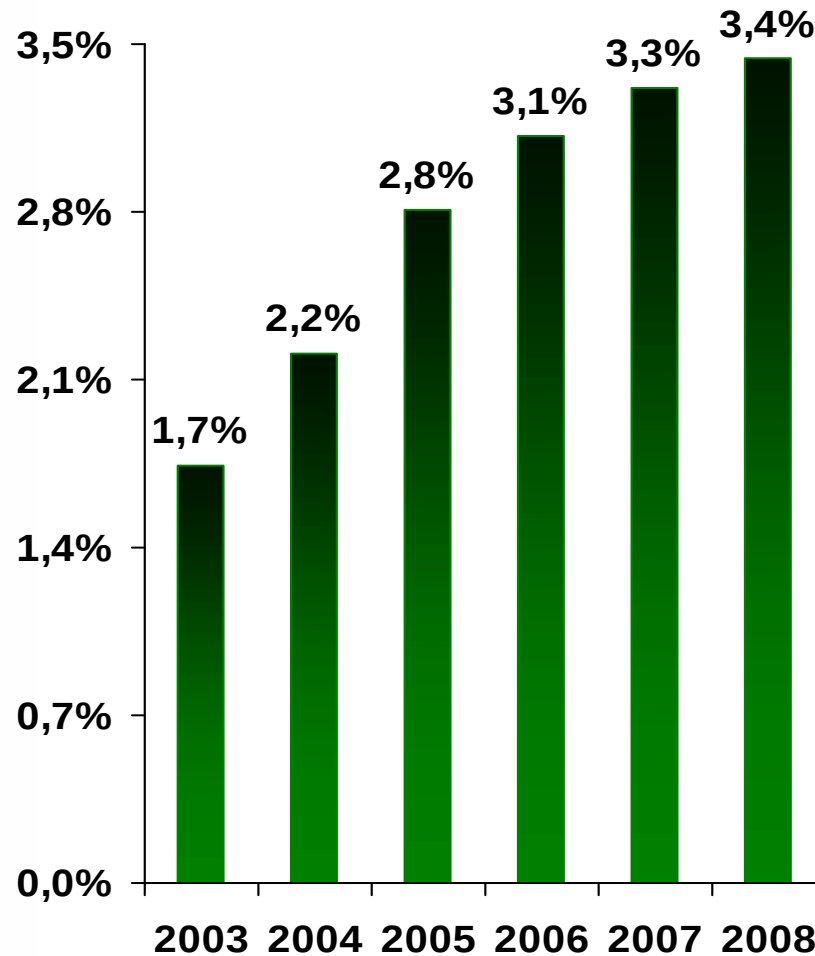

		Wskaźnik RCA	
		> 1,0	< 1,0
Wskaźnik Lafay'a - LFI	> 0,0	↑ Produkty mleczarskie ↑ Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze ↑ Tytoń i wyroby tytoniowe → Mięso i podroby → Przetwory z mięsa i ryb ↓ Zwierzęta żywe ↓ Warzywa, przetwory z owoców i warzyw ↓ Cukier i wyroby cukiernicze	
	< 0,0	↑ Kawa, herbata i przyprawy ↑ Ryby i owoce morza → Owoce → Kakao i przetwory	↑ Tłuszcze i oleje → Napoje bezalkoholowe i alkoholowe → Nasiona roślin oleistych i inne rośliny przemysłowe ↓ Zboża ↓ Produkty młynarskie

Wskaźniki orientacji eksportowej produkcji w 2008 r.

Udział Polski w eksporcie rolno-spożywczym UE w %

- Dwukrotny wzrost udziału Polski w eksporcie rolno-spożywczym UE,
- Niewielka nadal pozycja Polski w eksporcie rolno-spożywczym UE,
- Możliwość dalszego wzrostu udziału Polski w eksporcie rolno-spożywczym UE.

Źródło: EUROSTAT.

Sumaryczna ocena konkurencyjności polskiego sektora żywnościowego w 2008 r.

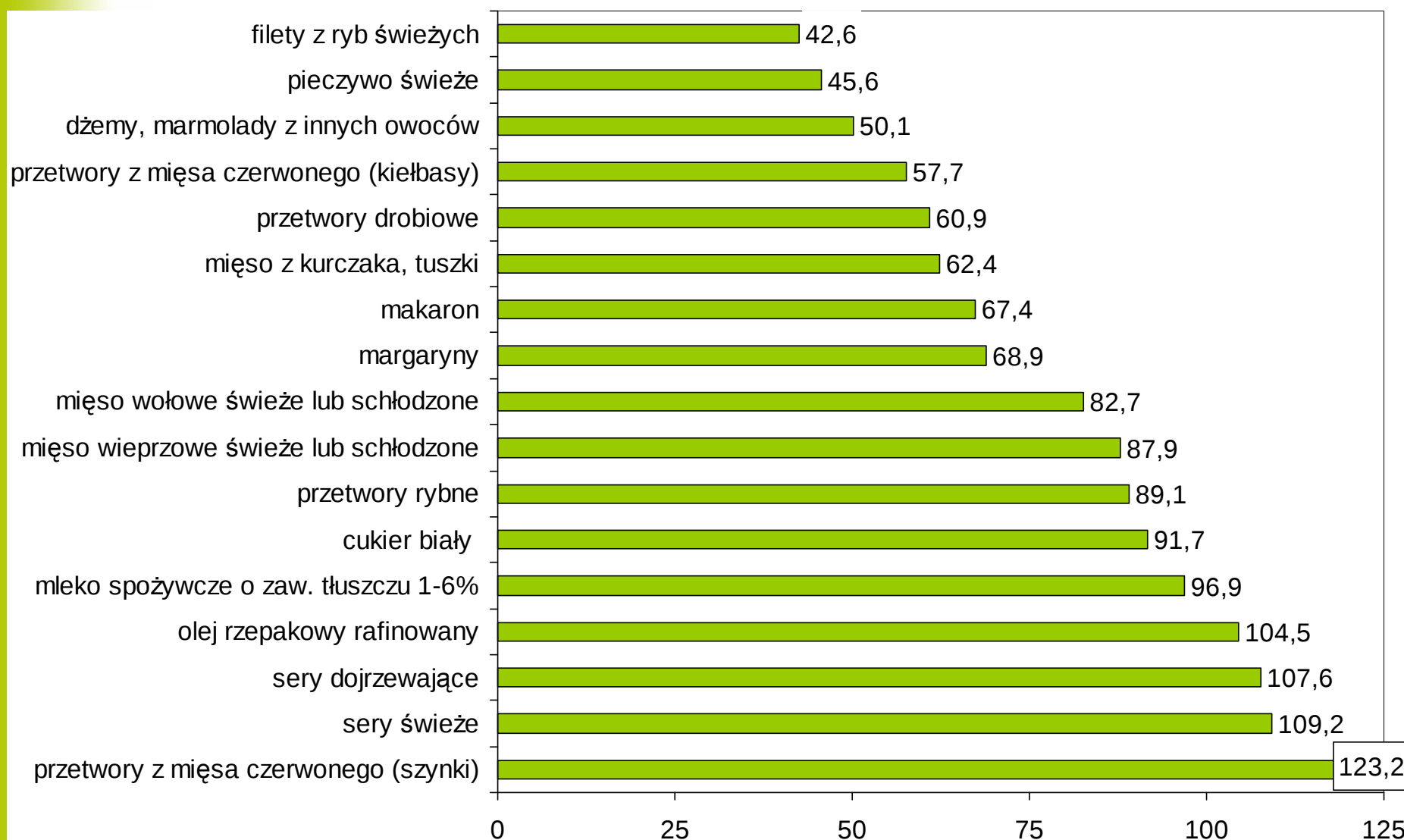
Wyszczególnienie	Saldo HZ	RCA	LFI	Orientacja eksportowa	Ogółem
Tytoniowy	+	+	+	+	++++
Owocowo-warzywny	+	+	+	+	++++
Cukierniczy	+	+	+	+	++++
Mleczarski	+	+	+	+ -	++++
Mięsny	+	+	+	+ -	++++
Drobiarski	+	+	+	+ -	++++
Wtórne przetwórstwo zbóż	+	+	+	-	+++ -
Cukrowniczy	-	+	+	-	- + + -
Rybny	-	+	-	+	- + - +
Przetwórstwo kawy i herbaty	-	-	-	+	- - - +
Tłuszcze roślinne	-	-	-	+	- - - +
Napoje alkoholowe	-	-	-	-	- - - -
Pierwotne przetwórstwo zbóż	-	-	-	-	- - - -
Pasze	-	-	-	-	- - - -

Porównanie cen podstawowych produktów rolnictwa w Polsce i w UE (UE = 100)

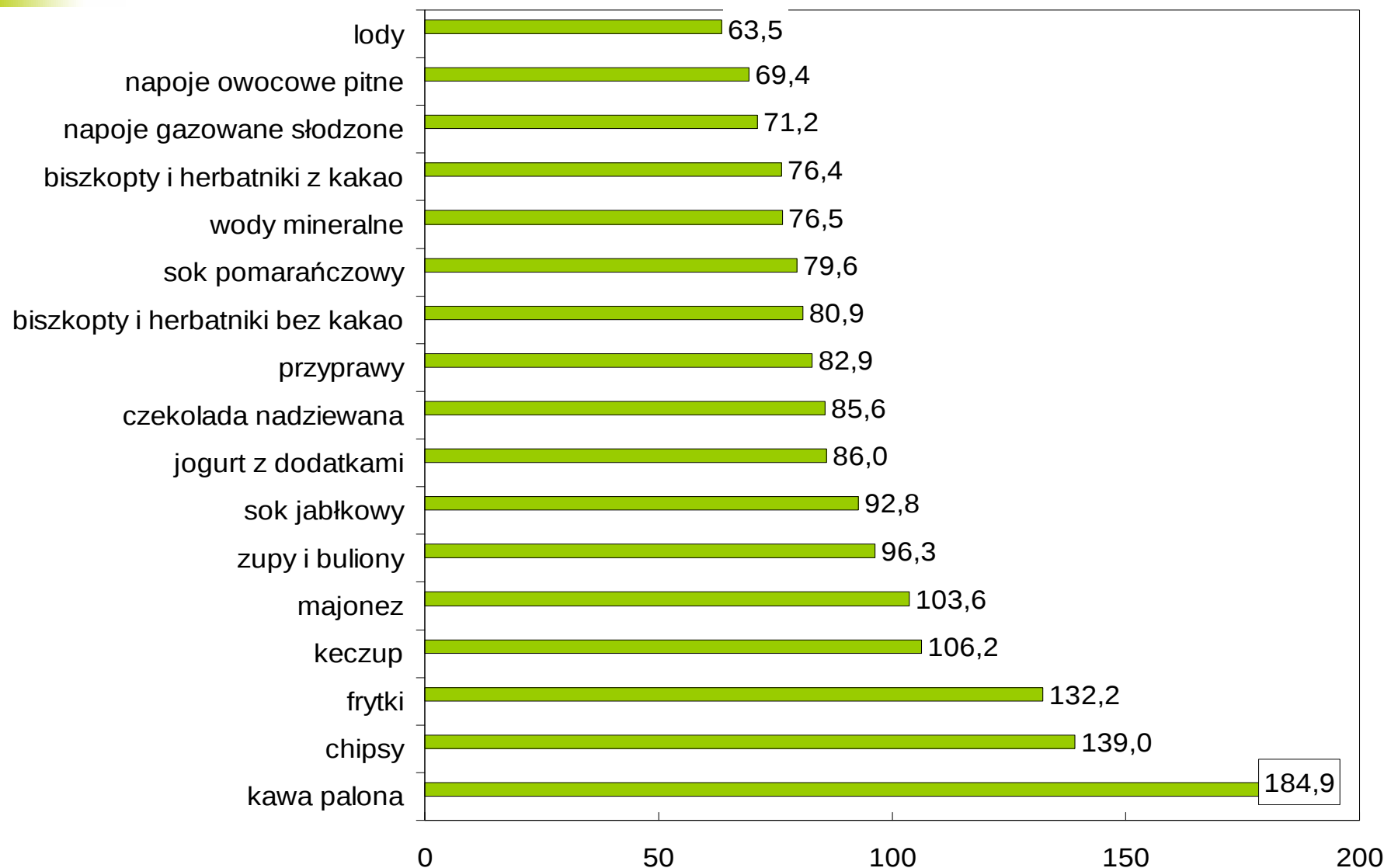

Wyszczególnienie	II półr. 2004	2005	2006	2007	2008	I-III kw. 2009
Pszenica konsumpcyjna	93,5	87,3	97,8	98,8	101,4	91,7
Jęczmień paszowy	90,1	87,0	89,2	94,9	100,7	87,0
Kukurydza paszowa	98,4	88,9	94,8	96,6	101,4	99,8
Mięso wieprzowe	102,1	95,6	88,9	95,0	103,3	102,0
Prosięta	.	82,0	64,4	61,0	78,5	93,5
Mięso wołowe	70,1	75,5	75,2	77,8	80,6	76,1
Mleko	87,0	90,6	94,3	93,5	87,0	79,4
Mięso drobiowe	70,9	77,2	67,9	75,9	77,1	74,1
Jaja konsumpcyjne	98,0	96,1	97,8	98,3	105,9	96,4

Porównanie cen podstawowych produktów przemysłu spożywczego w Polsce i w Niemczech w 2007 roku (Niemcy = 100)

Porównanie cen produktów spożywczych wysoko przetworzonych w Polsce i w Niemczech w 2007 roku (Niemcy = 100)

Wnioski (1)

Pierwsze lata naszego członkostwa w Unii Europejskiej były okresem niezwykle szybkiego wzrostu obrotów polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi, i to nie tylko eksportu, ale i importu. W wyniku takiego rozwoju sytuacji Polska z importera netto produktów rolno-spożywczych przekształciła się w ważnego eksportera netto.

Analiza konkurencyjności polskiego handlu rolno-spożywczego, dokonana za pomocą oceny salda oraz wybranych wskaźników konkurencyjności, tj. wskaźnika ujawnionych przewag komparatywnych w eksporcie (RCA), wskaźnika Lafay'a (LFI) oraz wskaźnika orientacji eksportowej świadczy o dość wysokim poziomie konkurencyjności naszych producentów żywności na rynku światowym. Jednocześnie wskazuje na wzrost naszych przewag komparatywnych w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej.

Wnioski (2)

-
- Do najbardziej konkurencyjnych działów polskiej gospodarki żywnościowej należą sektory:
 - mięsny,
 - mleczarski,
 - owocowo-warzywny,
 - cukierniczy,
 - wtórne przetwórstwo zbóż,
 - produkcja wyrobów tytoniowych.

 - Do działów o niskiej konkurencyjności należą sektory:
 - produkcja zbóż i pierwotne przetwórstwo zbóż,
 - olejarski,
 - cukrowniczy,
 - paszowy,
 - produkcja napojów alkoholowych.

Wnioski (3)

- Dotychczasowym źródłem przewag konkurencyjnych na rynku unijnym i światowym były przede wszystkim przewagi kosztowo-cenowe. Osiągnięcie tych przewag było możliwe dzięki niższym cenom produktów rolnictwa, niższym kosztom pracy i pozostałych czynników produkcji, jak również dzięki niższym marżom przetwórczym.
- Do innych źródeł konkurencyjności zalicza się m.in.:
 - jakość (jakość i unikalność produktów, umiejętność identyfikowania i zaspokajania indywidualnych potrzeb klientów, wszechstronne działania promocyjne oraz kreowanie wizerunku firmy opartego na zaufaniu do jakości i niezawodności produktów oraz jakości obsługi klientów),
 - innowacyjność,
 - przedsiębiorczość,
 - wiedzę i kapitał intelektualny.

Wnioski (4)

Zjawiska, jakie obserwujemy od połowy 2008 roku wskazują, że polska gospodarka żywnościowa pod wpływem zjawisk globalnych utraciła wysoką dynamikę rozwojową, ale dotychczas dość skutecznie broni się przed recesją i kryzysem gospodarczym. Sektor ten w dalszym ciągu pozostaje konkurencyjny (przede wszystkim na rynku UE).

Sytuacja wprawdzie jest bardzo niestabilna i nieprzewidywalna, ale rodzaj zaspokajanych potrzeb (niska elastyczność dochodowa popytu na żywność) powoduje, że zagrożenie kryzysem sektora rolno-spożywczego jest mniejsze niż w innych działach polskiej gospodarki.

Wnioski (5)

Mimo głębokiej recesji w krajach będących odbiorcami polskiej żywności, deprecjacja waluty krajowej pozwala na realizowanie relatywnie dużego polskiego eksportu żywności i zahamowuje tendencje wzrostowe jej importu. W efekcie pozwala to polskim producentom żywności na utrzymanie przewag konkurencyjnych i zachowanie względnie dobrej pozycji naszych produktów rolno-spożywczych na rynku światowym.

Wnioski (6)

Przewidywany rozwój procesu liberalizacji światowego handlu rolno-spożywczego może doprowadzić do utraty części rynku przez producentów żywności z Polski i UE, a w rezultacie spowodować spadek wartości eksportu i wzrost wartości importu produktów rolno-spożywczych. Jednocześnie wzmocnieniu ulegnie presja konkurencyjna ze strony krajów o niskich kosztach wytwarzania i zwiększy się siła konkurencji zarówno na rynku krajowym, jak i międzynarodowym.

W perspektywie najbliższych kilku lat nie stwarza to jednak większego zagrożenia dla dodatniego salda obrotów w polskim handlu rolno-spożywczym. W zakresie dominujących w polskim eksporcie grup produktów rolno-spożywczych nadal możemy uzyskiwać przewagi komparatywne na rynku Wspólnoty.

Wnioski (7)

Wzrost koncentracji przemysłu spożywczego, rosnące znaczenie podmiotów zagranicznych na polskim rynku żywnościowym, szybki rozwój oferty handlowej firm krajowych i związany z tymi zjawiskami wysoki poziom nasycenia rynku spożywczego w Polsce, jak również zderzenie się z niczym nie ograniczoną konkurencją na ogromnym rynku unijnym i konieczność pozyskiwania nowych pozaunijnych rynków eksportowych zmuszają polskie przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego do ciągłego poszukiwania nowych źródeł przewag konkurencyjnych. W warunkach globalizacji gospodarczej konkuruje się bowiem głównie czynnikami pozacenowymi.

Dziękuję za uwagę!